

ไม่มีคำว่าสายเกินไป

พระไพศาล วิสาโล

ชุด โลกร้อน เป็นธรรม ลำดับที่ 2

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 978-616-7061-09-2

ตีพิมพ์เป็นบทความใน มติชนรายวันทุกวันอาทิตย์ที่ 3 ของเดือน ตั้งแต่ 2546-2552

พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก : โพลด์บุ๊กส์, สิงหาคม 2552

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

พระไพศาล วิสาโล.

ไม่มีคำว่าสายเกินไป.-- กรุงเทพฯ : โพลด์บุ๊กส์, 2552.

264 หน้า.

1. ธรรมะกับชีวิตประจำวัน. I. ชื่อเรื่อง.

294.3144

ISBN 978-616-7061-09-2

ราคา 185 บาท

บรรณาธิการพิเศษ : นิภา เผ่าศรีเจริญ

ผู้จัดการและบรรณาธิการสำนักพิมพ์ : ภาณี ลอยเกตุ

ผู้ช่วยผู้จัดการสำนักพิมพ์ : คำทอม ศรีนอก

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : จตุพร ณ ลำปาง, สิทธิชัย อิงคุณานนท์

พิสูจน์อักษร : มณฑา วาณิชกุลนันท์

รูปเล่ม : สมพงษ์ คชธรรม

จัดพิมพ์โดย

บริษัท โพลด์ พับลิชซิง จำกัด (มหาชน)

136 ถนน ณ ระนอง เขตคลองเตย กรุงเทพฯ 10110

แยกสีและพิมพ์ที่

แผนกงานพิมพ์พาณิชย์

บริษัท โพลด์ พับลิชซิง จำกัด (มหาชน)

136 ถนน ณ ระนอง เขตคลองเตย กรุงเทพฯ 10110

โทรศัพท์ 0-2240-3700 ต่อ 3021, 3022

จัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท ซีอีดียูเคชั่น จำกัด (มหาชน)

อาคารเนชั่นทาวเวอร์ ชั้นที่ 19 เลขที่ 1858/87-90 ถนนบางนา-ตราด

แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260

โทรศัพท์ 0-2739-8222, 0-2739-8000 โทรสาร 0-2739-8356-9 <http://www.se-ed.com>

สงวนลิขสิทธิ์โดย บริษัท โพลด์ พับลิชซิง จำกัด (มหาชน)

ไม่มีคำว่า
สาย
เกินไป

พระไพศาล วิสาโล

คำนำสำนักพิมพ์

ท่ามกลางกระแสสังคมที่มีแต่ความเร่งร้อนรุนแรงตาโถม
แผ่นดินที่เคยอยู่ร่มเย็นเป็นสุข
กลับกลายเป็นเหมือนเกิดนรกขึ้นกลางใจในทุกที่
ความขาดแคลน วิบัติ แปรปรวนเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้า
เห็นออื่นใด อាកาร แล้งน้ำใจ เริ่มก่อตัวมากขึ้นทุกวัน
ด้วยว่าเราขาดความรักและเมตตาต่อกัน

รัก เกลียด สุข ทุกข์ โกรธ กลัว พยาบาท อาฆาต ฯลฯ
เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นสภาวะที่เราต่างยึดติดถือมั่นรำไป
จนเป็นเหมือนกลไกสำคัญบังคับให้มนุษย์
มีพฤติกรรมต่างๆ นานา
กลายเป็นเรื่องราวให้บันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์
ของชนชาติ เรื่องราวของชนเผ่า
กระทั่งเป็นอนุทินชีวิตของแต่ละคน ส่งผลกระทบต่อกัน
อย่างที่อาจไม่คาดคิด

ใช่หรือไม่ว่า สภาวะเหล่านั้นล้วนถูกแปรรูปปรุงแต่งตามจิต
เหนียวยึดไว้เป็นตัวเป็นตน กล่าวสรุปแล้วล้วนมีที่มาจาก
คำสามคำ นั่นคือ โลกะ โทสะ โมหะ
โลกเราจึงร้อนระอุเช่นที่เห็นและเป็นอยู่...

ธรรมะชุด โลกร้อน เย็นธรรม อันประกอบด้วย
ศาสนาประจำใจ ไม่มีคำว่าสายเกินไป และบุญที่ถูกลืม
ทั้งสามเล่มนี้ เขียนโดย พระไพศาล วิสาโล
ที่ได้หยิบยกเรื่องราวจากชีวิตและสังคมรายรอบ
มาสะท้อนโลก ให้เราได้เห็นธรรม
เพื่อดับร้อน ให้กลายเป็น

เชื่อว่าฯจะยังประโยชน์และสันติสุขในใจให้แก่เพื่อนมนุษย์
ทุกคนได้ในยามนี้

จากใจสำนักพิมพ์
โพสต์บุ๊กส์

คำปรารภ

ในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา สังคมไทยเต็มไปด้วยความขัดแย้งอย่างรุนแรง ชนิดที่ลามไปยังกลุ่มชนทุกระดับ ผู้คนปฏิบัติต่อกันเยี่ยงศัตรูเพียงเพราะว่ามีความคิดเห็นต่างกันเท่านั้น แม้แต่เพื่อน ญาติ หรือกระทั่งคู่รักก็วิวาทบาดหมางจนร้าวฉานเพราะมีความคิดทางการเมืองไม่ตรงกัน คงไม่มียุคใดที่ผู้คนจะโกรธเกลียดกันอย่างรุนแรงมากเท่านี้

ท่ามกลางบรรยากาศที่ดูเหมือนมีปฏิปักษ์อยู่รอบตัว สิ่งหนึ่งที่เราลืมมองไปก็คือ ศัตรูที่แท้นั้นอยู่ในใจเรานั่นเอง ได้แก่ ความโกรธ ความเกลียด และความกลัว มันไม่เพียงทำให้เราเห็นพี่น้องมิตรสหายเป็นศัตรูเท่านั้น หากยังทำให้เราเป็นศัตรูต่อตนเองด้วย ไข้หรือไม่ว่ายังโกรธ-เกลียด-กลัวมากเท่าไร เราก็ยิ่งรุ่มร้อนจนนอนไม่หลับ หาความสุขไม่ได้ หรืออาจถึงกับล้มป่วย

เราไม่มีวันที่จะพบกับความสงบเย็นในชีวิตได้เลย หากปล่อยให้ความโกรธ-เกลียด-กลัวครอบงำจิตใจ ต่อเมื่อรู้ทันมัน ชนิดที่ลี้ลับลึกลงไปถึงรากเหง้าของมันอันได้แก่ อัดดาหรือตัวตน เราจึงจะอยู่เย็นเป็นสุขได้ อัดดาทำให้เรายึดติดถือนั่นในความคิดของตนว่า “ฉันถูก” “แกผิด” มันทำให้เรา

หลงตนว่า “ฉันดี” “ແກ່เลว” อีกทั้งยังทำให้เราอยากได้ไม่รู้จักพอ ทั้งหมดนี้ย่อมนำไปสู่ความขัดแย้งทั้งในด้านผลประโยชน์และความคิดความเชื่อ จนลุกลามขยายตัวเป็นความรุนแรง

สังคมไทยจะสงบสุขได้มิใช่เพราะประบักษ์หรือผู้ที่เห็นต่างจากเราถูกกำจัด แต่จะสงบสุขได้เมื่อเรารู้ทันอัตตาและไม่ปล่อยยให้มันกระตุ้นความโกรธ-เกลียด-กลัวอีกต่อไป หากทำได้เช่นนั้น แม้ยังมีความเห็นต่างกัน เราก็ยังอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ แม้รอบตัวจะเต็มไปด้วยคนที่คิดไม่เหมือนเรา แต่เราก็ยังสงบเย็นได้ เมื่อใจสงบเย็น เราย่อมเห็นได้ชัดว่าความขัดแย้งนั้นมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างรีบด่วน

การรู้ทันอัตตาจนปล่อยวางจากความยึดติดถือมั่นใน “ตัวกู ของกู” ได้ ยังจะทำให้เราไม่หวั่นกลัวต่อความพลัดพราก สูญเสีย หรือแม้แต่ภัยที่คุกคามถึงชีวิต หากยังสามารถทำใจปกติได้แม้ในภาวะที่ล่อแหลม

ไม่มีคำว่าสายเกินไป เป็น 1 ใน 3 ของหนังสือชุด โลก-ร้อน เย็นธรรม ซึ่งรวมบทความของผู้เขียนตั้งแต่ปี 2546-2552 ส่วนใหญ่คัดสรรมาจากคอลัมน์ “มองอย่างพุทธ” ซึ่งตีพิมพ์ในมติชนรายวันทุกวันอาทิตย์ที่ 3 ของเดือน อีกส่วนนำมาจาก

คอลัมน์ “จิตวิวัฒน์” ในมติชนรายวันเช่นเดียวกัน อีก 2 เล่ม
ในชุดนี้ได้แก่ *ศาสนาประจำใจ* และ *บุญที่ถูกลืม*

แต่ละเล่มมีจุดเน้นแตกต่างกันไป กล่าวคือ *ไม่มีคำว่า*
สายเกินไป เน้นเรื่องการพัฒนาตนและการวางใจท่ามกลาง
สังคมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง *ศาสนาประจำใจ* เน้นเรื่อง
บทบาทของพุทธศาสนา สถาบันสงฆ์ และท่าทีของชาวพุทธ
ในโลกสมัยใหม่ ส่วน *บุญที่ถูกลืม* เน้นเรื่องการทำความเข้าใจ
อย่างถูกต้องเกี่ยวกับหลักธรรมสำคัญทางพุทธธรรม

หนังสือชุด *โลกร้อน เย็นธรรม* สำเร็จได้ก็ด้วยความเอื้อ-
เฟื้อของคุณนิภา เผ่าศรีเจริญ ซึ่งไม่เพียงริเริ่มและสนับสนุน
ให้มีหนังสือชุดนี้เท่านั้น หากยังรับเป็นบรรณาธิการต้นฉบับ
ให้ด้วย พร้อมกันนี้ขอขอบคุณสำนักพิมพ์โพสดีบุ๊กส์ที่เห็น
หนังสือชุดนี้มีคุณค่าควรแก่การเผยแพร่ให้กว้างขวาง หวังว่า
ผู้อ่านจะได้รับประโยชน์สมความมุ่งหวังของผู้จัดพิมพ์

พระไพศาล วิสาโล

8 กรกฎาคม 2552

วันเข้าพรรษา

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	4
คำปรารภ	6
เคราะห์กรรมมาเตือนใจไม่ให้ประมาท	11
ชัยชนะนอกสนามในศึกฟุตบอลโลก	18
ไม่มีคำว่าสายเกินไป	27
กฎแห่งกรรมกับความเป็นธรรม	37
อิสรภาพจากตัวตน	47
พร้อมตายจึงพ้นตาย	59
5 คำถาม 3 กิเลส ที่บั่นทอนประเทศไทย	70
เป็นสุขท่ามกลางความขัดแย้ง	80
ไม่ขีดไฟในมือคุณ	90
เบิกบานกลางคลื่นลม	101
ชำระใจให้หายแค้น	112
สองด้านของความเป็นมนุษย์	123
พลังแห่งความดี	136
ปัญหาท้าทายและทางออกของสังคมไทย	148
อันตรายที่ไม่ได้มาจากศัตรู	160
ภาคผนวก	171

โลกและชีวิตนั้นเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน
มันมีความผันผวนปรวนแปรตลอดเวลา
อย่างยากที่จะควบคุมให้เป็นไปตามใจได้ทุกอย่าง
ผู้ที่ไม่ประมาทคือผู้ที่ตระหนักถึงความไม่แน่นอน
ดังนั้นจึงควรเตรียมใจไว้ให้พร้อม
กับสิ่งที่เลวร้ายที่สุด
ควบคุมไปกับการพยายามป้องกัน
มิให้เกิดสิ่งเลวร้ายขึ้นมา

เคราะห์กรรม มาเตือนใจไม่ให้ประมาท

ปี 2547 มาพร้อมกับพัดพาไข้หวัดนกให้แพร่กระพือไปทั่วประเทศ จนไก่และเป็ดถูกฆ่าทิ้งร้อยล้านตัว ผู้คนเจ็บป่วยและล้มตายนับสิบ หลังจากนั้นความรุนแรงที่ภาคใต้ซึ่งเริ่มต้นด้วยการปล้นปืนในค่ายทหารก็ขยายตัวเป็นการฆ่าประชาชนและเจ้าหน้าที่แทบไม่เว้นวัน ตามมาด้วยการตอบโต้จากฝ่ายรัฐจนเกิดการสังหารหมู่ที่มีสยิดกรือเซะและอีกหลายแห่ง มีคนตายกว่าร้อยภายในวันเดียว สี่เดือนหลังจากนั้นก็เกิดกรณีตากใบ ซึ่งเป็นผลให้ผู้ชุมนุมประท้วงล้มตายถึง 85 คน

และก่อนที่ปี 2547 จะผ่านไป คลื่นยักษ์สึนามิก็เข้ามาถล่ม 6 จังหวัดภาคใต้ ทำให้มีผู้ล้มตายกว่า 5,000 คน สูญเสียกว่า 3,000 คน และทิ้งซากปรักหักพังไว้เบื้องหลังอย่าง

เหลือคนนับ ทั้งนี้ยังไม่ต้องพูดถึงความสูญเสียในประเทศ
อื่นๆ จากเหตุการณ์เดียวกัน

ปี 2548 เริ่มต้นด้วยความหม่นหมองและเศร้าโศก
จากกรณีสึนามิ เหตุร้ายยังไม่ทันจางหายก็เกิดตึกถล่ม
กลางกรุงในสัปดาห์แรกของปี สัปดาห์ที่สองก็เกิดเหตุรถ
ไฟฟ้าไต่ดินชนกัน เรื่องร้ายดูเหมือนจะทยอยมาไม่หยุด
หย่อน ความหวุ่นวิตกกังวลแพร่กระจายทุกหนแห่งว่าปีนี้
อาจจะมีเหตุร้ายต่างๆ ตามมาอีกมากมาย

หลายคนพูดถึง “เคราะห์กรรม” ที่กำลังเกิดกับเมือง
ไทย ถ้าเคราะห์กรรมหมายถึงชะตาอันเลวร้ายที่ถูกกำหนด
เอาไว้แล้ว เรื่องนี้คงโต้เถียงกันได้มาก แต่สิ่งหนึ่งที่ปฏิเสธ
ได้ยากก็คือเหตุร้ายทั้งหลายที่เกิดขึ้นล้วนเป็นผลจาก “กรรม
ร่วม” ของคนทั้งสังคมไม่มากนักน้อย หากรัฐและประชาชน
ไม่โหดว่ากล่าว และฟังคำเตือนของ ดร.สมิทธ ธรรมสโรช
เมื่อ 6 ปีที่แล้ว แต่เตรียมตัวรับมืออย่างเต็มที่ คงไม่มีคน
ล้มตายและสูญหายจากคลื่นสึนามิมากเท่านี้

ในทำนองเดียวกัน เป็นเพราะเราปล่อยให้มีการ
คอร์รัปชันกันอย่างแพร่หลาย อีกทั้งไม่ใส่ใจกับการปฏิบัติ

ตามกฎเกณฑ์ การลักลอบต่อเติมตึกจึงกลายเป็นเรื่องธรรมดา รอดแต่ว่าเมื่อไรตึกไหนจะถล่มเท่านั้น ส่วนข้าราชการก็อาจไม่แพร่ระบาดไปทั่วประเทศ หากรัฐและผู้ประกอบการไม่ช่วยกันปิดข่าวเพราะกลัวจะกระทบกับการส่งออก และหากโครงสร้างแห่งความรุนแรงในภาคใต้ได้รับความสนใจจากรัฐและประชาชนในส่วนอื่นๆ ของประเทศ การก่อการร้ายคงจะไม่ปะทุและขยายตัวอย่างทุกวันนี้

เหตุร้ายทั้งหลายมิได้เกิดจากเคราะห์กรรมหรืออำนาจที่มองไม่เห็น ควบคุมไม่ได้ หากเกิดจากการปล่อยปละละเลยให้ปัญหาต่างๆ หมักหมมจนสำแดงอาการออกมาในที่สุด จะว่าไปแล้วเกือบทุกปัญหาเคยมีผู้เตือนภัยล่วงหน้าเอาไว้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นกรณีตึกถล่ม คลื่นสึนามิ ความรุนแรงในภาคใต้ หรือแม้กระทั่งวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 แต่ผู้คนไม่สนใจและสาเหตุที่ไม่สนใจก็เพราะคำเตือนนั้นสวนทางกับภาพที่ปรากฏ และขัดกับความรู้สึก คนที่กำลังรวยเพราะหุ้นย่อมไม่อยากฟังคำเตือนว่าฟองสบู่กำลังจะแตก เช่นเดียวกับคนที่กำลังรวยจากธุรกิจท่องเที่ยวย่อมไม่อยากฟังคำเตือนว่าคลื่นสึนามิอาจถล่มชายฝั่ง

คนที่กำลังหลงใหลเพลิดเพลินกับความสมบูรณ์แบบหน้า โดยไม่ตระหนักถึงภัยที่อยู่เบื้องหน้า ทั้งไม่ระวังตัวสำหรับ ภัยที่อาจจะเกิดขึ้น พุทธศาสนาเรียกว่าคนประมาท สำหรับ คนประมาท ไม่มีอะไรช่วยปลุกให้เขาตื่นจากความหลงได้ดี เท่ากับภัยที่ประชิดตัวแล้ว เพียงแค่ “เห็น” หรือ “รู้” อย่าง เดียวอาจไม่ช่วยให้เขาลุกขึ้นมาเตรียมตัว ต่อเมื่อ “รู้สึก” คือได้รับความเจ็บปวดแล้ว จึงค่อยตื่นตัวขวนขวายหาทาง แก้ไขหรือป้องกัน ผู้ที่ขอบล่อมคอกเมื่อวัวหายไปแล้วคือ บุคคลประเภทนี้

มองในแง่นี้ เหตุร้ายทั้งหลายที่ทยอยตามกันมาคือ สัญญาณเตือนภัยซ้ำแล้วซ้ำเล่าเพื่อปลุกให้เราทั้งหลายตื่น จากความหลง และหันมาสำรวจตรวจสอบว่าเราได้ปล่อย ปล่อยละเลยให้ปัญหาต่างๆ หมักหมมเพียงใด ป้องกันเหตุ ร้ายและเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นแล้ว หรือยัง กล่าวอีกนัยหนึ่งไม่ควรมองว่าเหตุร้ายทั้งหลายเป็น “เคราะห์กรรม” แต่เป็นเครื่องเตือนใจให้เราไม่ประมาท

ในยามนี้ไม่มีอะไรดีไปกว่าการรักษาใจให้ถึงพร้อมด้วย ความไม่ประมาท ความหวั่นวิตกไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้น

ความไม่ประมาทต่างหากที่จะช่วยให้เราเตรียมการป้องกัน และระมัดระวังอย่างเต็มที่ในทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องด้วย ไม่ใช่แค่ในบ้าน หรือที่ทำงานเท่านั้น แต่รวมถึงในสังคมที่แวดล้อมเราด้วย กล่าวคือนอกจากดูแลเอาใจใส่ครอบครัวและทรัพย์สินสมบัติ เช่น บ้านเรือน รถยนต์ ข้าวของเครื่องใช้แล้ว ควรใส่ใจในกิจการต่างๆ ของรัฐและความเป็นไปในสังคมด้วย เมื่อเห็นว่ามีปัญหาไม่ถูกต้องเกิดขึ้นในสังคม เช่น มีการคอร์รัปชันอย่างแพร่หลาย เอาเปรียบคนยากจน ละเมิดสิทธิมนุษยชน ทอดทิ้งเยาวชน ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ศีลธรรมตกต่ำ อบายมุขครองเมือง ฯลฯ เราไม่ควรนิ่งดูตาย เพราะปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นระเบิดเวลาที่สามารถสร้างความวิบัติแก่เราเองและผู้อื่นได้ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง พร้อมกันนั้นควรมีใจกว้าง พร้อมรับฟังเสียงทักท้วงโดยถือว่าเป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้ประมาท ไม่ว่าจะเสียงนั้นจะมาจากใคร และแม้จะไม่ไพเราะเสนาะหูก็ตาม

อย่างไรก็ดี เพียงแค่การจัดการกับสิ่งนอกตัวเท่านั้นยังไม่พอ จำเป็นต้องเตรียมใจให้พร้อมเผชิญกับทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามาในชีวิตด้วย เพราะโลกและชีวิตนั้นเต็มไปด้วย

ด้วยความไม่แน่นอน มันมีความผันผวนปรวนแปรตลอด เวลาอย่างยากที่จะควบคุมให้เป็นไปตามใจได้ทุกอย่าง ผู้ที่ไม่ประมาทคือผู้ที่ตระหนักถึงความไม่แน่นอน ดังนั้น จึงควรเตรียมใจไว้ให้พร้อมกับสิ่งที่เลวร้ายที่สุดควบคู่ไปกับการพยายามป้องกันมิให้เกิดสิ่งเลวร้ายขึ้นมา และขณะที่ทุกอย่างยังดูเหมือนปกติ ก็พยายามใช้ชีวิตให้มีคุณค่ามากที่สุด ไม่ปล่อยให้เวลาให้ล่วงเลยไปโดยไร้ประโยชน์ หรือลุ่มหลง มัวเมากับความสุขราวกับว่ามันจะอยู่กับเราตลอดไป

ผู้ที่ไม่ประมาทย่อมเห็นคุณค่าของการฝึกใจให้เข้มแข็ง มันคงและรู้เท่าทันความจริงของชีวิต เพื่อพร้อมเผชิญกับทุกสิ่งที่เข้ามาในชีวิต ไม่ว่าจะดีหรือร้ายก็ตาม เมื่อมีสติ มันคงยอมไม่หวั่นไหวยามภัยคุกคาม เมื่อมีปัญญาแม้ประสบทุกข์ก็ยังเป็นสุขอยู่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงไม่หวั่นเกรงต่อทุกข์ภัยที่เข้ามา

ทุกข์ภัยเหล่านั้นจะเกิดจาก “เคราะห์กรรม” หรือไม่ ไม่สำคัญ เพราะกรรมใหม่ที่สร้างขึ้นตามพุทธรวิธินั้นย่อมมี อานุภาพมากกว่ากรรมเก่าเสมอ

มกราคม 2548

ฟุตบอลโลกนั้นดูให้สนุกอย่างเดียวไม่พอ
แต่ต้องดูให้เป็นด้วย
ความจริงแล้วถ้าดูให้เป็น
ฟุตบอลโลกก็เหมือนละครโรงใหญ่
ที่สะท้อนความจริงของชีวิตได้อย่างน่าศึกษา
โดยเฉพาะความไม่เที่ยง
หรือความไม่แน่นอน

ชัยชนะนอกสนาม ในศึกฟุตบอลโลก

ทุกวันนี้การแข่งขันฟุตบอลโลกเป็นมากกว่ามหกรรมกีฬา มันได้ผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของผู้คนจำนวนมาก หลายคนยังจำความรู้สึกของตัวเองได้เมื่ออาร์เจนตินาโดยการนำของมาราดอนนายัดเยียดความพ่ายแพ้ให้อังกฤษอย่างน่ากังขาในปี 2529 บางคนยังระลึกได้ว่าวันที่บราซิลคว้าแชมป์สมัยที่ 4 หลังจากรอมา 24 ปี นั่นตนเองกำลังแอบชอบใครอยู่ หรือรู้ข่าวนี้ขณะที่กำลังทำอะไรอยู่ แต่สำหรับบางคน ชัยชนะของฝรั่งเศสในรอบชิงชนะเลิศปี 2541 หมายถึงอนาคตที่ดับวูบ เพราะแพ้นั่นร่วมแสนบาท จนต้องหนีหนี้และเลิกเรียนกลางคัน

ทั้งๆ ที่เกิดขึ้นในอีกมุมหนึ่งของโลก และไม่ได้ทำให้

น้ำมันแพงหรือราคาหุ้นตกลงแต่อย่างใด กระนั้นฟุตบอลโลก
แต่ครั้งกลายมาเป็นหมุดหมายหนึ่งบนเส้นทางของชีวิต
ผู้คนจำนวนมหาศาลได้ ส่วนหนึ่งก็เพราะมันสามารถ
บันดาลอารมณ์ความรู้สึกทั้งดีใจและซึมเศร้าชนิดเข้มข้น
อย่างยากที่จะมีเหตุการณ์ใดมาเทียบเคียงได้ และในทุก
อารมณ์ที่เกิดขึ้นนั้น มีผู้คนอีกนับหมื่นนับแสนที่ร่วมรู้สึก
กับเรา นั่นหมายความว่าในแต่ละอารมณ์เราได้เข้าไปเป็น
ส่วนหนึ่งของผู้คนจำนวนมหาศาล ที่กลายมาเป็นเพื่อนร่วม
ทุกข์ร่วมสุขแม้ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน

แต่ใช่หรือไม่ว่าทุกอารมณ์ที่ท่วมท้นใจของผู้ชมการ
แข่งขันนั้น ยังหมายถึงรายได้จำนวนมหาศาลที่ไหลเข้า
กระเปาะของคนอีกกลุ่มหนึ่ง ทุกวันนี้การแข่งขันฟุตบอลโลก
เป็นมหกรรมกีฬาพอๆ กับเป็นเรื่องธุรกิจ ฟุตบอลโลก
แต่ครั้งทำรายได้มหาศาลให้แก่ผู้คนในหลายวงการ
จำเพาะกีฬาซึ่งเป็นองค์กรผู้จัด ได้ผลตอบแทนเป็นจำนวน
นับแสนล้านบาทจากการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ผลิตสินค้า
และสิทธิในการถ่ายทอดรายการแข่งขันแก่เครือข่ายโทรทัศน์
และเคเบิลทีวี ส่วนผู้ผลิตสินค้าก็ทำรายได้มหาศาลจาก

มหกรรมดังกล่าว ผลิตภัณฑ์แทบทุกชนิดตั้งแต่ น้ำอัดลมไปจนถึงมีดโกนหนวดและบัตรเครดิต ที่ไหนกระแสฟุตบอลโลก ส่วนใหญ่มียอดขายเพิ่มขึ้นชัดเจน ส่วนสื่อมวลชนทุกชนิดก็มีรายได้จากค่าโฆษณาที่ไหลเข้ามา ยังมีต้องพูดถึงนักกีฬาซึ่งหากทำผลงานได้ดี ก็จะมีรายได้มากขึ้นจากสโมสรต้นสังกัดและค่าโฆษณา

แต่ผลประโยชน์เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อกระแสฟุตบอลโลกถูกปลุกจนกลายเป็น “ฟีเวอร์” ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้จึงมีการระดมโฆษณากระตุ้นความสนใจอย่างขนานใหญ่ มีการระดมใส่ “ข้อมูล” ต่างๆ ให้แก่เราทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยสารพัดถูกขุดมา (และเติมแต่ง) เพื่อสร้างสีสันและความตื่นตาตื่นใจให้แก่มหกรรมนี้ ไม่ว่าจะเป็นความเก่งกาจของนักฟุตบอล เส้นหัวของกองเชียร์ หรือความยิ่งใหญ่ของสนามฟุตบอล และที่ขาดไม่ได้ก็คือการทายผลแข่งขันเพื่อชิงรางวัลแบบรายวันไปตลอดทั้งเดือน

เงินที่อัดฉีดเข้าไปในการปลุกกระแสฟุตบอลโลก และผลประโยชน์จำนวนมหาศาลที่จะคืนกลับมา คือเหตุผลสำคัญที่สุดที่ทำได้ที่ทำให้ฟุตบอลโลกกลายเป็นฟีเวอร์ไปทั่ว

ทั้งโลก จริงอยู่ เทคโนโลยี เช่น จำนวนโทรทัศน์ที่เพิ่มมากขึ้น เครือข่ายโทรคมนาคมที่เชื่อมโยงไปทั่วทั้งโลกโดยระบบดาวเทียม เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีคนดูฟุตบอลโลกมากขึ้น แต่ถึงจะมีโทรทัศน์และดาวเทียม แต่ถ้าไม่มีใครควักเงินเพื่อซื้อสิทธิการถ่ายทอด หรือ “อุปถัมภ์” รายการจำนวนคนดูฟุตบอลก็คงน้อยกว่าทุกวันนี้มาก

มหกรรมฟุตบอลโลกจึงมีไ้การแข่งขันระหว่างนักฟุตบอลจากชาติต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังเป็นการแข่งขันระหว่างธุรกิจทั่วโลกเพื่อแย่งชิงความสนใจและเงินจากเรา น้อยคนจะตระหนักว่า ตลอด 90 นาทีของการแข่งขันในแต่ละนัด ป้ายโฆษณาตามขอบสนามของสินค้าแต่ละตัวผ่านสายตา (และซึมซับเข้าไปในใจ) ของเรารวมแล้วไม่ต่ำกว่า 7 นาที (ถ้าดูทั้ง 64 นัดก็รวมเป็น 8 ชั่วโมง อย่าลืมนี่เป็นตัวเลขเฉพาะสินค้าตัวเดียวเท่านั้น)

แต่จะติดตามฟุตบอลโลกตลอดทั้งเดือนได้อย่างไร หากไม่รู้สึกตื่นเต้นและสนุกไปกับการแข่งขัน ด้วยเหตุนี้ฟุตบอลโลกจึงถูกทำให้สนุกและน่าติดตาม อาทิ การเพิ่มคะแนนผู้ชนะแต่ละนัดจาก 2 เป็น 3 คะแนน หรือการตั้งกฎ

golden goal (ใครยิงประตูได้ก่อน ก็ชนะไปเลย) ทั้งนี้เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้เล่นบุกเข้าไปยิงประตูฝ่ายตรงข้ามแทนที่จะเอาแต่ตั้งรับ แน่นอเนกการโฆษณาสรรพคุณ (ซึ่งบางครั้งก็เกินจริง) ของนักกีฬาต่าง ๆ บางคน หรือบางทีม ก็เป็นส่วนหนึ่งของสูตรดังกล่าว

ฟุตบอลโลก (และฟุตบอลระดับรองลงมา) จึงไม่ต่างจากธุรกิจความบันเทิงอย่างหนึ่ง ซึ่งนอกจากให้ความสนุกสนานตื่นเต้น และผลิตคนดังขึ้นมาเป็นซูเปอร์สตาร์มากมาย แต่มันยังเป็นมากกว่าความบันเทิง เพราะฟุตบอลโลกสามารถสร้างความรู้สึกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจนถึงขั้นเป็นปฏิปักษ์กันได้ ฟุตบอลโลกเป็น “กีฬารวมใจ” ก็จริง แต่บ่อยครั้งก็เป็นการรวมใจเพื่อไปดูหมิ่นหรือทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง เพียงเพราะเชียร์คนละฝ่าย

เมื่อ 4 ปีที่แล้ว แฟนบอลรัสเซียพากันถล่มร้านอาหารญี่ปุ่นในกรุงมอสโก เพราะไม่พอใจผลการแข่งขันระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น ถอยหลังไปอีก 4 ปี แฟนบอลชาวอังกฤษก็ก่อความวุ่นวายตามเมืองต่างๆ ในฝรั่งเศส แต่นั่นยังเล็กน้อยเมื่อเปรียบกับการวิวาทระหว่างแฟนบอลคอสดาริกา กับ

เอลซ์ลวาทอร์ในรอบคัดเลือกจนถึงขั้นจับอาวุธทำสงคราม
กันในปี 2512

ไม่มีความบันเทิงใดที่สามารถกระตุ้นความโกรธเกลียด
ได้มากเท่านี้ ขณะเดียวกันก็สามารถทำให้เราซึมเศร้า หรือ
หดหูไปได้นานเป็นวันๆ แต่ฟุตบอลโลกสามารถทำได้ จริงอยู่
นัดแรกๆ หรือรอบแรกอาจไม่รู้สึกละไรมากนัก แต่เมื่อตาม
ไปถึงรอบลึกๆ อารมณ์ก็จะดิ่งลึกไปด้วย จนรู้สึกเอาเป็น
เอาตายกับผลการแข่งขัน ถึงตอนนี้ก็ฟ้าไม่ไข่เรื่องของการ
รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย อีกต่อไป แต่เป็นเรื่องของการเอาชนะ
คะคานกันให้ได้ ไข่หรือไม่ว่าในขณะที่ลุนทิมโปรดจนั่งไม่ติด
เราก็สาปแช่งอีกฝ่ายไปด้วย เมื่อผู้เล่นฝ่ายนั้นถูกสกัดจนล้ม
ด้วยความเจ็บปวดหรือถูกหามออกนอกสนาม แทนที่เราจะ
เห็นใจหรือนึกสงสาร กลับยินดีหรือสะใจเสียด้วยซ้ำ

มาถึงขั้นนี้แล้ว ถ้าไม่กลับมาถามใจตัวเองว่า ถูกแล้ว
หรือที่มีจิตคิดร้ายกับเขาอย่างนั้น ก็แสดงว่ามีบางอย่าง
ผิดพลาดขึ้นแล้วในใจเรา ลึกลงไปความรุนแรงกำลังก่อตัวขึ้น
แค้นแค้นในใจเรากำลังถูกกัดกร่อน เมตตากรุณากำลังถูก
กัดเซาะ ไข่หรือไม่ว่าคนที่เดือดร้อนและต้องรับผลพวงจาก

ทำที่ดังกล่าวนั้นเป็นคนแรกคือเราต่างหาก

ฟุตบอลโลกนั้น ดูให้สนุกอย่างเดียวไม่พอ แต่ต้องดูให้เป็นด้วย หาไม่แล้ว เราเองนั่นแหละจะเป็นทุกข์ แม้ไม่ถึงกับทุกข์จนไร้เรี่ยวแรงเพราะทีมโปรดแพ้ หรือทุกข์จนทำร้ายตนเองเพราะแพ้พั้นนั้น แต่ก็อาจทุกข์เพราะอภุศลจิตครอบงำ

ความจริงแล้วถ้าดูให้เป็น ฟุตบอลโลกก็เสมือนละครโรงใหญ่ที่สะท้อนความจริงของชีวิตได้อย่างน่าศึกษา โดยเฉพาะความไม่เที่ยงหรือความไม่แน่นอน ทีมที่ครองถ้วยด้วยชัยชนะอันเกริกไกร (เช่น ฝรั่งเศส) กลับต้องมาพบกับความพ่ายแพ้อย่างฉิบหายใน 4 ปีต่อมา เพราะตกรอบแรกโดยยิงไม่ได้แม้แต่ประตูเดียว ทีมที่ยิงนำมาตลอด 90 นาที อาจกลายเป็นผู้แพ้เมื่อทดเวลาไปอีกแค่ 3 นาที ทุกอย่างย่อมเป็นไปได้เสมอตราบใดที่กรรมการยังไม่เป่านกหวีดยุติการแข่งขันฉันทัด เราจึงไม่ควรสยบยอมต่อความพ่ายแพ้ตราบใดที่ยังมีเวลาเหลืออยู่ฉันทัดนั้น

ฟุตบอลโลกจะมีประโยชน์ก็เพราะเปิดใจเราให้กว้างขึ้น ทั้งต่อผู้อื่นและต่อความเป็นจริง อย่าปล่อยให้ฟุตบอลโลก

มาปิดใจเราให้แคบลงหรือผลักให้จมดิ่งในหลุมอารมณ์ จนลืมไปว่าฟุตบอลโลกก็เป็นแค่เหตุการณ์หนึ่งที่ผ่านมาในชีวิตแล้วก็ต้องผ่านไป ไม่ว่าทีมโปรดจะครองแชมป์กี่ครั้ง ชีวิตเราก็ไม่ว่าจะต่างไปจากเดิม สิ่งที่จะทำให้ต่างไปจากเดิมหรือไม่คือใจของเราต่างหาก

ไม่ว่าผลการแข่งขันจะออกมาอย่างไร ผู้ที่ชนะอย่างแท้จริงคือธุรกิจทั้งหลายที่ดักตวงประโยชน์จากกระแสฟุตบอลโลก แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เราซึ่งเป็นผู้ชมก็อย่าปล่อยปละใจจนกลายเป็นผู้แพ้

ใช่หรือไม่ว่าชัยชนะที่สำคัญที่สุดคือการชนะใจตนเอง จนความทุกข์และอกุศลกรรมทำอะไรเราไม่ได้

มิถุนายน 2549

ตราบใดที่ผู้ป่วยยังมีลมหายใจอยู่
ไม่มีคำว่าสายเกินไป
ที่เราจะทำความดีๆ ให้เขา
ไม่ว่าการช่วยเขาทำบุญ ถวายสังฆทาน
ขอโหสิกรรมจากเขา
หรือเอ่ยปากให้อภัยเขา
หากคิดว่าความรู้สึกผิดยังค้างคาใจเขาอยู่
หรือแม้แต่การบอกความในใจบางอย่าง
ให้เขารับรู้

